

Blijvende herinnering aan bijzondere man

Onder grote publieke belangstelling onthulde mevrouw A.J.J. Tellegen-Fock op donderdag 23 februari 1928 in park Sonsbeek een steenen bank ter nagedachtenis aan haar in 1921 overleden man, de oud-directeur Gemeentewerken van Arnhem.

De bank is opgericht op initiatief van de Arnhemse VVV ter ere van Ir. Tellegen, omdat hij ervoor zorgde dat het landgoed Sonsbeek niet aan woningbouw ten offer viel, maar door de gemeente kon worden aangekocht, bewaard en voor recreatie bestemd. De grote, halfronde bank van baksteen is ontworpen door gemeentearchitect H.B. van Broekhuizen, heeft een diameter van 6,80 m. en een hoogte van ongeveer één meter. De bank is afgedekt met een natuurstenen lijst en staat tegen een achtergrond van groenblijvende heesters. De zitting aan de binnenzijde van de boog is van geolied teakhout. De boog heeft links en rechts een asymmetrische uitbouw. Links staat een natuurstenen zuil met ingehakte tekst:

*TER HERINNERING AAN Ir. J.W.C. TELLEGEN
DIRECTEUR GEMEENTEWERKEN 1890-1901*

Rechts bevindt zich een gestileerd reliëf van een steenbok, gemaakt door de beeldhouwer Jacobs van den Hof. De Tellegenbank is prachtig van vorm, is uitstekend onderhouden en biedt een fraai uitzicht over de Grote Vijver van Sonsbeek. In 1901 maakte Tellegen de overstap naar Amsterdam, waar hij van 1915 tot 1921 burgemeester was. De bank werd dus zeven jaar na het overlijden van Tellegen in gebruik genomen en zelfs 20 jaar na zijn vertrek uit Arnhem. Tellegen maakte in 1901 de overstap naar Amsterdam, waar hij van 1915 tot 1921 burgemeester was.

De Tellegenbank in park Sonsbeek in Arnhem. Inzet: de heer J.W.C. Tellegen

Stenen banken

Het oprichten van een stenen bank, als dank voor bewezen diensten van een lokale notabele of groep van personen, lijkt een typisch Nederlandse gewoonte tijdens de eerste helft van de 20ste eeuw. Het zijn met name burgemeesters, notarissen en natuurbeschermers die met een bank worden vereerd. Ook lokale belangenverenigingen en kunstenaars krijgen soms een bank.

De banken hebben echter nog een tweede functie. Zij nodigen uit tot een moment van rust, het genieten van de natuur en van het uitzicht vanaf de bank. In de 19de eeuw is het naar buiten gaan nog een gedistingeerde aangelegenheid, maar dit verandert tegen het eind van de eeuw, als in alle grote steden stadsparken worden aangelegd en wandelen en naar buiten gaan steeds populairder wordt. De belangstelling voor de natuur neemt toe. De Vereniging Natuurmonumenten wordt opgericht in 1905 en kijk eens naar de populariteit van de Verkade albums in die tijd.

Die veranderende relatie met de natuur wordt aardig geïllustreerd door twee opschriften op de Posbank in De Steeg. De Posbank is een fraaie halfronde bakstenen bank, opgedragen aan G.A. Pos, destijds voorzitter van de ANWB. Vanaf de bank heeft men een prachtig uitzicht over de zuidelijke Veluwezoom. Het opschrift ter ere van voorzitter Pos luidt:

*DEN NEDERLANDERS DEED HIJ
NEDERLANDS SCHOONHEID KENNEN
WAARDEREN EN LIEFHEBBEN*

En een tweede opschrift:

*DUIZENDEN BRACHT HIJ
IN EN TOT DE NATUUR*

Stenen bank opgedragen aan G.A. Pos, de tweede voorzitter van de ANWB.

Werkgroep

De meeste herinneringsbanken zijn rechthoekig van vorm, maar er is met name in Gelderland een kleine concentratie halfronde banken. Voorbeel-

den zijn behalve de Tellegenbank o.a. de Vreedebank in Wageningen (1887), de Posbank in De Steeg (1918), de Wilhelminabank in Velp (1923), de Geërfdenbank in Roozendaal (19929) en de Burgemeester Schorerbank in Heerde (1932).

Rechthoekige stenen banken zijn in Gelderland o.a. te vinden in Apeldoorn, Putten, Garderen, Wapenveld en Ermelo. Beneden de grote rivieren zijn er maar weinig van dergelijke banken. Een duidelijke concentratie banken bevindt zich in het West-Nederlandse kustgebied van Den Helder tot Zeeuws Vlaanderen. In Midden Nederland is Gelderland rijk aan banken. Naar het noorden toe wordt dat minder met bijvoorbeeld slechts twee banken in Groningen.

Werkgroep Stenen Banken

Een landelijk overzicht van stenen banken ontbreekt tot nu toe. De Werkgroep Stenen Banken in Nederland doet onderzoek naar de culturele geschiedenis van deze banken in Nederland. De werkgroep wil de banken uit de anonimiteit trekken en ze presenteren als deel van het Nederlands culturele erfgoed.

De door de werkgroep te bestuderen herinneringsbanken dienen te voldoen aan een drietal voorwaarden: ze zijn gemaakt van steen (baksteen of natuursteen), ze zijn opgedragen aan één of meer personen en ze staan in de openbare ruimte (bos, park, plantsoen of plein). Deze selectiecriteria worden soepel toegepast. Zo hebben veel banken een houten zitting, die duidelijk is aangebracht om het zitcomfort te vergroten. Een enkele bank draagt wel een jaartal, maar geen naam van een persoon. Stenen bankjes op begraafplaatsen worden niet opgenomen.

*Met dank aan Loes van Wijngaarden
Werkgroep Stenen Banken in Nederland*